

1. Барабанова Г.В. Методика навчання професійно-орієнтованого читання у немовному ВНЗ / Г.В. Барабанова. – К.: Фірма “ІНКОС”, 2005. – 315 с.
2. Величко Е. Подготовка в США военных специалистов со знанием иностранных языков / Е. Величко // Зарубежное военное обозрение. – 1996. – № 4. – С.7-9.
3. Вишневський О.І. Довідник вчителя іноземних мов / О.І.Вишневський. – К.: Радянська Школа, 1982. – 152 с.
4. Стеценко О.О., Яремчук Н.Ю. Оволодіння читанням як видом іншомовної мовленнєвої діяльності / О.О. Стеценко, Н.Ю. Яремчук. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Menedzhment/2009_12/Ctezenko.htm
5. Курбатова Т.В. Криворізький технічний університет, Екстенсивне читання як вид самостійної роботи студентів немовних ВНЗ / Т.В. Курбатова. – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/32_DWS_2008/Philologia/36901.doc.htm
6. Гін А.О. Прийоми педагогічної техніки. Вільний вибір. Відкритість. Діяльність. Ідеальність / А.О. Гін. – Луганськ: Навчальна книга, 2004. – 275 с.
7. Житник Б.О. Методичний poradnik: форми і методи навчання / Б.О. Житник. – Харків: Основа, 2005. – 237с.
8. Гапон Ю.А. Система умовно-мовленнєвих вправ для навчання аспірантів читання науково-технічної літератури англійською мовою / А.Ю. Гапон // Іноземні мови. – 2008 – № 1. – С.28-30.
9. Грызулина А.П. Обучение чтению научно-популярной литературы на английском языке / А.П. Грызулина. – М.: Высшая школа, 1978. – 110 с.

Олена СЕЛІВАНОВА

МОВНА ПРОФЕСІЙНА КОМПЕТЕНТНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВІЙСЬКОВОГО КЕРІВНИКА ЯК ІСТОРИЧНА НЕОБХІДНІСТЬ СУЧАСНОГО НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

У статті йдеться про необхідність та ефективність мовної підготовки майбутніх офіцерів Збройних сил України у сфері їх професійного ділового спілкування державною українською мовою.

Ключові слова: українська мова, ділове професійне спілкування, мовна підготовка майбутніх військовослужбовців

В статье речь идёт о необходимости и эффективности языковой подготовки будущих офицеров Вооружённых сил Украины в сфере их профессионального делового общения на государственном украинском языке.

Ключевые слова: украинский язык, деловое профессиональное общения, языковая подготовка будущих военнослужащих.

The article's question is necessity and efficiency of linguistic preparation of future Ukraine Military powers officers. This preparation is implemented in the field of officers' professional business intercourse by the official Ukrainian language.

Keywords: Ukrainian, business professional intercourse, linguistic preparation of future servicemen.

Однією з нагальних проблем на сучасному етапі побудови демократичного суспільства, розбудови української державності та реформування Збройних сил України є повноправне функціонування державної мови у військовому середовищі.

У вирішенні цієї проблеми Міністерством оборони України важливе місце відводиться вищим військовим навчальним закладам, які покликані плекати високоосвічену, ідейно спрямовану, національно свідому, віддану своїй Батьківщині військову еліту – майбутніх провідників військових формувань. Необхідно завжди пам'ятати про те, що саме армія є гарантом територіальної цілісності та незалежності України, надійним захисником та оборонцем її кордонів, Конституції, у тому числі й державної мови. Адже у статті 10 Конституції України говориться про те, що державною мовою в Україні є українська мова.

Підвищення якісного рівня мовної підготовки військових фахівців, формування творчого підходу і вміння застосовувати отримані знання у практичній діяльності – у центрі уваги викладачів вищих військових навчальних закладів.

Сучасний офіцер не може жити лише запасом академічних знань з української мови. Він повинен займатися удосконаленням мови протягом усього життя. Адже мовлення військового вихователя свідчить про його інтелект, освіченість, вихованість, гідність, повагу до себе та інших. Не слід забувати і про те, що офіцер має виховувати воїнів мужніми оборонцями не лише Української держави, а й українського слова як національного багатства.

У наш час здійснюється активна робота щодо ведення діловодства українською мовою у Збройних силах України. Слід згадати статтю 13 Закону «Про Збройні сили України» від 05.10.2000 р. № 219-ІІІ, де йдеться про мову у Збройних силах України, про те, що у Збройних силах України мовою службової діяльності, діловодства та документації є державна мова. Велика увага надається офіційно-діловому стилю, що відображає рівень освіти нації, її культури та, зрештою, її вагомість у світовому співтоваристві.

У Збройних силах України є надзвичайно актуальним питання вільного володіння і культури спілкування українською мовою також й у військовослужбовців миротворчих контингентів.

Ділове професійне спілкування воїнів – це необхідність для ефективної взаємодії; воно дає можливість підвищити якість спільної діяльності людей.

Професійна мова військовослужбовців ґрунтується на законах української мови, на її лексичних, морфологічних, синтаксичних нормах.

Мова фахового спілкування військовослужбовців повинна бути чіткою, точною, виразною, переконливою, позбавленою двозначності щодо її сприймання. Відомий китайський філософ Конфуцій стверджував: "Якщо мова не є правильна, то вона не означає того, що має означати; коли ж вона не означає того, що має означати, то не буде зроблене те, що має бути зроблене, а тоді моральність і будь-яке мистецтво зійде нанівець – і всі впадуть у стан безладного хаосу".

Формування професіоналізму курсанта-військовослужбовця (оволодіння ним основами та глибинами своєї професії) у сфері комунікації, на наш погляд, включає в себе такі аспекти:

- рівень професійної компетентності (професійних знань, навичок та вмінь у сфері обраної спеціальності);
- ефективна комунікативна діяльність, що передбачає вплив на підлеглих, взаєморозуміння і взаємодію з ними;
- особливості формування структурних компонентів особистості, зокрема, спрямованість, здібності, характер, індивідуальні особливості психічних процесів тощо.

Професійна підготовка майбутнього офіцера багато в чому залежить від того, наскільки він оволодів українською мовою, засобами мовного спілкування, вираження і передавання думок, почуттів, волевиявлень. Адже спілкування – універсальний засіб регулювання та спрямування взаємодій людей у процесі їх спільного життя і діяльності. Тому це – одна з центральних проблем у психологічній науці, у тому числі й у військовій психології. Спілкування охоплює та відображає двосторонній або багатоплановий процес розвитку контактів між людьми, який породжується потребами спільної діяльності: "як суб'єкт-об'єкт-суб'єкта взаємодія спрямована на розв'язання спільного завдання, так і спілкування з необхідністю включає обмін інформацією між людьми, їхнє взаємне сприйняття та розуміння, взаємовплив один на одного" [8, с. 259].

Ефективність спілкування багато в чому залежить від умінь зняти соціальні, політичні, релігійні, професійні та психічні бар'єри, що можливо за наявності глибоких знань психіки людини, її ціннісних орієнтацій, які, як відомо, виражаються в інтересах, потребах, ідеалах тощо. І краще переконує підлеглих, аудиторію той командир, який добре володіє мовою, має ораторські здібності, вміє впливати словом так, щоб, використовуючи вислів А.С.Макаренка, підлегли

"відчували в його словах волю, культуру, особистість". При цьому необхідно майбутньому офіцерові враховувати фактор, як підкреслюють вчені, психологічної готовності до спілкування, який визначається такими рисами командира:

- майстерне володіння лексико-фразеологічним складом мови;
- наявність розвинутої професійної мови;
- вміння контролювати свій ситуативний образ в очах підлеглих та підтримувати спілкування як фактор мобілізації волі, активізації інтелекту, бажання спілкуватися тощо [8, с. 297].

Ефективність професійного ділового спілкування військовослужбовців Збройних сил України вимагає від них обов'язкового вільного володіння українською мовою, щоб полегшити і допомогти партнерам постійно оцінювати рівень взаєморозуміння, усвідомлювати особливості один одного, намагатися зрозуміти, що спонукає на слова, дії, стосунки між тими, хто спілкується. Адже важливою складовою спілкування є процес сприймання людини людиною, який позначають терміном – "соціальна перцепція". Цей термін, як відомо, обгрунтував американський психолог Джером-Сеймур Брунер для позначення явища соціальної зумовленості сприймання, який було пізніше поширено і на сприймання соціальних об'єктів, до яких належать люди, особистості, групи та інші ширші соціальні спільноти. Індивід, якого сприймають, не є пасивним і байдужим до суб'єкта, який сприймає. Тому учасники спілкування намагаються відтворити у свідомості внутрішній світ один одного, зрозуміти почуття, мотиви поведінки тощо. А пізнаючи один одного, "люди мають змогу краще і надійніше оцінити перспективи спільної діяльності" [6, с.80].

Враховуючи усі ці аспекти процесу спілкування, слід підкреслити, що військовослужбовцю необхідно не тільки знати сутність та механізм процесу професійного ділового спілкування, але й володіти практичними мовними засобами підвищення його ефективності для створення нормального морально-психологічного клімату у військовому колективі.

Досягти високої культури професійного мовлення й уникнути різних відхилень у мові допомагає свідоме ставлення до вибору цих мовних засобів, засвоєння основних закономірностей розвитку рідної мови, нормативного слововживання, знання національних особливостей мови, у тому числі мовного професійного етикету, без чого офіцер – не професіонал і не педагог.

Майже 150 років людство шукало взаємозв'язок між словом і свідомістю, намагалося зрозуміти, як це відбувається. У числі перших учених, які досліджували це питання, був і доктор біології Белявський І.Б. Йому разом з колегами вдалося довести, що кожне вимовлене людиною слово дуже виразно впливає на її гени, несе власний енергетичний заряд. Результатом цього впливу (позитивного чи негативного) через деякий час стає не просто передача видозмінених генів нащадкам, а й зміна власного генетичного коду людини, який стосується темпів старіння і тривалості життя. І тому будь-яке нецензурне слово йде зі знаком "мінус", негативно впливаючи не тільки на оточення, але й на самого мовця.

Належна культура мовлення – це свідчення розвинутого інтелекту і високої загальної культури особистості. Вона має велике національно-державне та соціальне значення: забезпечує високий рівень мовного спілкування, ефективно здійснення всіх функцій мови, ошляхетнює стосунки між людьми, сприяє підвищенню загальної культури особистості та суспільства в цілому.

Доречним буде згадування цінних і високоморальних мудрих порад щодо спілкування з "Повчання" Володимира Мономаха: "При старих годиться мовчати, при мудрих слухати, старшим підкорятися, з рівними і молодими мати згоду. І бесіду вести без лукавства, а щонайбільше розумом вбирати. Не лютувати словом, не ганьбити нікого в розмові, не сміятися багато. Очі тримати донизу, а душу вгору".

З моменту створення Збройних сил України питанням вивчення та впровадження державної мови у практику спілкування та службової діяльності постійно приділяється велика увага, про що свідчить ціла низка наказів, директив Міністра оборони України, постанови Кабінету Міністрів, вимоги Конституції України, військових статутів, Закон "Про Збройні сили України" щодо застосування української мови як державної, Концепція гуманітарного і соціального розвитку у Збройних силах України.

Міністерство оборони України розробило та здійснює низку заходів щодо формування та розвитку мовної культури військовослужбовців. Це конкурси та олімпіади, експозиції музею Збройних сил України, музеї народної архітектури та побуту, "круглі столи", літературні читання, тематичні вечори, під час яких військовослужбовці мають можливість досягнути світового значення

української духовної і матеріальної культури, новітньої української літератури, оцінити роль і місце національних традицій та культурної спадщини.

Останнім часом з виходом наказу Міністра оборони України від 10 жовтня 2006 року "Про проведення у Збройних силах України конкурсу з української мови" конкурс серед військових є складовою Міжнародного конкурсу української мови імені Петра Яцика і сприяє утвердженню державного статусу української мови, піднесенню її престижу у військовому середовищі, вихованню шанобливого ставлення до культури та традицій українського народу. Участь у ньому беруть вихованці Київського військового ліцею імені Івана Богуна, слухачі, курсанти вищих військових навчальних закладів ЗСУ, у тому числі і Львівського військового інституту, а тепер Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, що останні роки поспіль отримували нагороди за почесні перше і друге місця у ньому. Цікавим є і той факт, що у 2008 році також почесне третє місце посіла наукова робота з української мови курсанта вищезазначеної Академії сухопутних військ на Всеукраїнському конкурсі наукових робіт студентів, а у 2010 році – перше місце посіла наукова робота курсанта Академії сухопутних військ також на Всеукраїнському конкурсі наукових курсантських робіт, що відбувся в Академії прикордонних військ.

У травні 2011 року курсант Академії сухопутних військ отримав диплом I ступеня і цінний подарунок від Міністерства освіти і науки України за участь і перемогу у I Міжнародному мовно-літературному конкурсі імені Т.Г.Шевченка у м.Каневі, присвяченого 150-літтю перепоховання великого українського поета на Чернечій горі.

Такі заходи сприяють вихованню у військовослужбовців національної гідності, свідомості, патріотизму, гуманізму, вірності українським національним ідеалам, усвідомлення свого синівського обов'язку перед Батьківщиною. Яскравим підтвердженням цього служить навчальний твір одного з курсантів-першокурсників Академії сухопутних військ на тему: «Місце української мови у професійній діяльності військовослужбовців»:

«Скільки себе пам'ятаю в дитинстві, я весь час грався «у війну», брав активну участь у «військових» баталіях однолітків, бачив себе командиром, мріяв у майбутньому стати військовим.

У моїй уяві образ воїна асоціювався з людиною сміливою, мужньою, сильною, вольовою, винахідливою, спроможною захищати слабкого, готовою на самопожертву в ім'я щастя та справедливості, вмілою перемагати.

Проїшли роки, що залишили позаду навчання у військовому ліцеї, армію – школу чоловічого гарту та мужіння. І от сьогодні – я, курсант Академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, більш вагомо та свідомо розумію складність та відповідальність майбутньої професії військового, по-дорослому відчуваю всі її труднощі. Адже у сучасності офіцер Збройних сил України – це еталон молодого підростаючого покоління, надія майбутності української армії. Тому потрібно не тільки добре знати військову справу, бути фізично здоровим та розвинутим, боєздатним та боєспроможним. У наш час важливо бути людиною високоосвіченою, духовно багатою, справжнім патріотом своєї землі, носієм культури та національної спадщини українського народу. Без цих чинників професіоналізм військового просто неможливий.

Саме знання рідної мови та володіння мистецтвом культурного мовлення є одним з найголовніших засобів формування професійних якостей особистості офіцера українського війська.

Через мову, через спосіб висловлення думок і почуттів, уміння правильно володіти словом розкривається світогляд військовослужбовця, його мислення, культура та менталітет, повага до духовних надбань народу, любов до Батьківщини.

Адже українська мова – це наша душа, могутня сила та зброя, історія минулого, сьогодення і майбутнього, найбільший скарб, святиня, яку ми повинні берегти і примножувати. Вона, як боець на полі бою, пройшла через всі лихоліття та негаразди суспільного життя: війни, голод, зазнаючи поневіряння та страждання. Проте попри все достойно вистояла, виборюючи свої права здобути свободу, незалежність, державність. Разом з тим, мова не втратила свою чарівність, співучість та чистоту.

Тому для нас, майбутніх офіцерів, досконале знання української мови – це обов'язок гідності та честі, військового професіоналізму. Ми повинні бути достойними своєї національної рідної мови; від цього залежить не тільки наша культура, а й духовне відродження та збагачення нації, адже українська армія стоїть на засадах державності та гуманності в інтересах народу.

Отож, основою професійної діяльності військовослужбовців є грамотність, освіченість, тобто дотримання загальноприйнятих правил та норм у користуванні засобами мови.

Мовлення офіцера повинно бути лексично багатим, лаконічним, доступним, точним у

висловленні думки чи поставленому питанні, без зайвих слів-паразитів, з певною культурою мислення. Ми не повинні забувати, що словом можна підтримати людину, надихаючи її на добрі справи, а можна і спотворити її душу, знищити в ній найкраще.

Грамотне та чітке мовлення – це крок до професійної діяльності військовослужбовця, його авторитету та поваги серед оточуючих.

Я вважаю, щоб бути справжнім професіоналом у своїй справі, потрібно багато читати, поповнювати свій словниковий запас, обов'язково спілкуватися з мудрими людьми, підвищувати свій рівень інтелекту.

Саме у вирішенні цього питання, при сумлінному ставленні та щоденній праці, прагненні до знань, свідомості мені допоможе заклад, у якому я тепер навчаюсь, адже Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного є цією лабораторією вдосконаленого та поглибленого вивчення української мови як одного з головних чинників у формуванні професійної діяльності військовослужбовця, в набутті певних знань та вмінь. Я люблю та пишаюсь своєю мовою та вірю в те, що в майбутньому стану високопрофесійним офіцером».

Вміння професійно послугоуватись сучасною українською діловою мовою є необхідною і обов'язковою умовою при підготовці і миротворчих контингентів Збройних сил України, що визначається "Інструкцією про підготовку миротворчих контингентів і миротворчого персоналу Збройних сил України для участі в міжнародних миротворчих операціях", затвердженою наказом Міністра оборони України від 25 жовтня 2004 року №485. У процесі відбору кандидатів до складу миротворчого контингенту чи миротворчого персоналу обов'язково визначається їхній ступінь володіння сучасною українською мовою за професійним спрямуванням, а це підносить імідж українського військового службовця на міжнародній арені, служить візитівкою нашої країни і Збройних сил, формує авторитет держави та її армії.

Таким чином, необхідно завжди пам'ятати, що офіцер-військовик – оберіг державної мови, "бо він щодня на очах підлеглих, є публічною державною особою, високопосадовцем, призначеним оберігати державність взагалі і мову зокрема" [2, с.43]. Мовна компетентність, уміння правильно і фахово спілкуватися рідною мовою у професійній діяльності, знання загальних особливостей та властивостей ефективного спілкування і використання їх у практичній діяльності – професійна необхідність для кожного офіцера у будь-який час, а особливо під час локальних конфліктів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Бідношея О.М., Помуран В.О. Роль професійної підготовки курсанта-податківця в сучасних умовах / О.М. Бідношея, В.О. Помуран // Матеріали шостих Ірпінських міжнародних педагогічних читань на тему: Проблеми гуманізації навчання та виховання у вищому закладі освіти. 22-23 травня 2008 року. – Ірпінь, 2008. – С.554-556.
2. Гуцуляк М. Слово – як криця / М. Гуцуляк // Військо України. – 2008. - №5. – С.42-43.
3. Законодавство України з питань військової сфери // Збірник законів та інших правових актів. – Книга друга. – К.:Азимут-Україна, 2005. – 723 с.
4. Корж А.В. Українська мова професійного спрямування / А.В. Корж // Навчальний посібник. – К.: Правова єдність, 2009. – 296 с.
5. Соколовська К. Українська мова та її втілення у військовому середовищі / К. Соколовська // Народна армія. – 2005. – 17 листопада.
6. Степанов О.М., Фіцула М.М. Основи психології і педагогіки / О.М. Степанов, М.М. Фіцула // Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2006. – 520 с.
7. Хацановський В. Творити мир і словом рідним / В. Хацановський // Народна армія. – 2008. – 29 березня.
8. Ягупов В.В. Військова психологія / В.В. Ягупов // Підручник. – Київ: Тандем, 2004. – 656 с.